

Bu sayfa Őu linkten yazdırılmıŐtır: [http://www.risaleonline.com/soru-cevap/zekat-hakkinda]

[İbadet Zekât Fıkıh](#)

Soru

Zekat Hakkında

Sadakalar (zekâtlar), Allah'dan bir farz olarak ancak, fakirlere, yoksullara, (zekâtı toplamak için me'mur kılınmakla) onun üzerine çalışanlara, kalbleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (âzâd edilmek üzere efendisiyle belli bir bedel karşılığında anlaşmış olan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda olanlara ve yolda kalmışlara mahsustur... 1- fakir ile yoksulun farkı nedir? 2- Yolculara derken ne kastediliyor. Zengin birisi yolculukta ise zekat alabilirmi? 3- Zengin olup ta Allah yolunda olanlara zekat verilir mi? 4- Borçlunun ölçüsü nedir. Benim 2000 tl maaşım var. 1000 tl taksit ile ev aldım 50000 tl borcum var. böyle bir durumda kine zekat düşer mi?

Cevap

Zekat meselesi çok geniş bir konu olması hasebiyle, izahatlarımızı sizin sorduğunuz mevzular çerçevesinde ele alıp zekatın diğer meselelerine girmeyeceğiz sorunuzu da şıklara ayırıp izah edeceğiz. Çünkü hepsi başlı başına birer ünite başlıklarıdır.

Soru 1

Fakir ile yoksulun farkı nedir?

Cevap:

Âyette bu sınıf “el-fukarâ ve'l-mesâkîn” şeklinde geçer. Zekât verilecek kişileri belirtmek üzere öncelikle zikredilen bu iki terim, şüphesiz tabii ve zaruri ihtiyaçlarını temin edemeyecek olanları ifade etmektedir. Ancak bu iki terimin aynı âyette peş peşe zikredilmesini dikkate alan fakihler bu iki terimin ayrı iki sınıfı mı yoksa aynı sınıfı mı ifade ettiğini, hangi ihtiyaç derecelerini gösterdiklerini tartışmışlardır.

a) Hanefîler, âyette zikredilen fakiri; ev ve ev eşyası gibi aslî ihtiyaçlarını karşılayan malı olsa da gelirleri ihtiyaçlarını karşılayamayan, nisab miktarından daha az malı bulunan kimse olarak anlamışlardır. Miskin ise hiçbir geliri ve malı olmayan kimsedir. Bu tanımlar Ebû Hanîfe'den rivayet edilmiş, Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed hariç, diğer Hanefî fakihleri tarafından da benimsenmiştir. Mâlikîler'in fakir ve miskin tanımları da Ebû Hanîfe'nin tanımlarına yakındır.

b) Şafiî ve Hanbelîler'e göre fakir; kendisinin ve bakmakla mükellef olduğu kişilerin ihtiyaçlarını gidermeye yeterli malı ve kazancı olmayan kimsedir. Miskin ise kendisine ve geçimini sağlamakla yükümlü kişilere yeterli olmamakla beraber, sahip olduğu mal ve kazançla kıt kanaat geçinebilen kişidir. Bu iki mezhebe göre fakir, miskinden daha fazla ihtiyaç içinde olan kimsedir.

Hanefîler'e göre tabii ihtiyaçlarından başka -artıcı olsun olmasın- nisaba ulaşan malı olan kimseye zekât verilmez.

Mezhep imamlarının ekserisi fakir ve miskini şöyle tarif ederler:

1. Hiçbir malı ve geliri olmayanlar.

2. Malı ve geliri olup da bunlarla kendilerinin ve bakmakla yükümlü olduklarının ihtiyaçlarını karşılayamayan kimselerdir. (Diyanet İlmihali c.2,s.477)

Sonuç olarak

Temel ihtiyaçlar dışında ister artıcı vasıfta olsun ister bu vasfı taşımasın herhangi tür maldan nisaba sahip olan kimseye zekât verilemez. Nisab miktarından az mala sahip olan kişiye, sağlıklı ve kazancı da olsa zekât verilebilir. Çünkü şer'an zengin sayılmanın sınırı ve ölçüsü nisabdır. Nisabın altında mala sahip olanlar fakir, üstünde mal varlığı olanlar zengin sayılır.

Soru 2

Yolculara derken ne kastediliyor. Zengin birisi yolculukta ise zekat alabilir mi?

Cevap:

Yolcu, ayette zekâtın sekizinci sarf yeri olarak ibnüssebîl "yol oğlu" anlamına gelen ibnüssebîl, yolcu, yola çıkmış ve bir süredir yolda olan kimse demektir. Yolda kalmış , memleketinden uzak düşüp varlıklı olduğu halde beraberinde kendisini memleketine ulaştıracak imkanı bulunmayan kimsedir.

Sonuç: Memleketinde zengin de olasa eğer yolda kalmış, yanında yoluna devam etmek veya memleketine dönmek için maddî imkânı bulunmayan kimseye yolculuğuna devam etmesi veya malının bulunduğu yere dönmesine yetecek kadar o kişiye zekât verilir. Ülkelerinde mal ve mülkleri olduğu halde, çeşitli baskılarla ülkelerini terk etmek zorunda kalan

mültecilerle, kalacak yeri, oturacak evi olmadığı için dışarlarda ve yollarda yatanlara da ibnüssebîl fonundan zekât verilebilir.

Soru 3

Zengin olup ta Allah yolunda olanlara zekat verilir mi?

Cevap:

Âyette zekât verilecek yedinci grup için fi sebillillâh terimi zikredilmektedir. Kelime anlamı "Allah yolunda" demek olan fi sebîlillâh tabirinin -biri dar diğeri geniş- iki anlamı vardır:

1. Allah Teâlâ'nın rızâsına uygun ve O'na yaklaşmak amacıyla yapılan her türlü hayırlı işte çalışan.

2. İslâm'ı yüceltmek uğruna bilfiil cihadda (sıcak harp) bulunan.

"Allah yolunda" tabirinin, zekât gelirinden Allah yolunda cihad için de bir fon ayrılması gerektiğini bildirdiği açıktır. Ancak cihad kavramının İslâm kültüründe geniş bir anlam yelpazesine sahip olması sebebiyle, âyetin bu ifadesinin kimleri ve ne tür faaliyetleri kapsadığı hususu İslâm bilginleri arasında geniş tartışmalara konu olmuştur.

"Allah yolunda" tabirinin ilk planda "Allah yolunda savaşanlar (gaziler)" şeklinde anlaşılması, âyetin ifade tarzından ziyade İslâm'ın yayılış dönemindeki sosyopolitik şartlarla ve uluslararası ilişkilerle ilgili olmalıdır. O dönemde cihadın en yaygın ve etkili yolu akınlar ve sıcak savaşlar olduğundan fakihler de din ve vatan yolunda savaşanlara zekât gelirinden fon ayrılmasını elzem görmüşler, bu yorum âdetâ bütün fakihlerce benimsenmiştir.

Bazı fakihler bu fondan hac ve umre yapanlara, ilim tahsil edenlere zekât verilebileceğini, hatta cami, okul, hastahane yapımı gibi işleri üstlenmiş her türlü hayır kurumuna da bu fondan ödenek ayrılabilceğini söylerler.

Çağımızda bazı âlimler "Allah yolunda" tabirine geniş bir anlam yükleyerek müslümanların yararına olan her türlü faaliyeti bu kapsamda görmektedir. Onlara göre günümüzde bütçe gelirlerinden büyük bir kısmın ülkelerin savunma giderlerine ayrılmakta olduğu bilinmektedir. İslâm dini tebliği, yani kendisini duyurmayı ve tanıtmayı hem kendisine inananlara bir borç olarak yüklemiş, hem de bunu toplumun başta gelen görevlerinden saymıştır. (Diyanet İlmihali c.1,s.484)

Özetleyecek olursak: İslam alimleri, fi sebillillah kelimesini şu 4 ana başlık altında ele aldıklarını görmekteyiz.

1-

Allah yolunda cihad eden gaziler

2- Hanbeli mezhebi ve bazı Hanefi ulemasına göre hac da Allah yolunda olmak demektir. Delilleri ise şu hadistir.peygamberimiz(sav) hac Allah yolu kısımlarındandır,burmıştır. Dolayısıyla fakir olan kimseye hac edecek kadar zekat verilebilir.

3- Kasani ise el bedayi kitabında , Allah yolunda terimini Allaha yaklaştıran bütün işler olarak tefsir etmiştir. Dolayısıyla hayır yolunda bulunan herkes ihtiyaç sahibi ise buna girer. Çünkü fi sebilillah ifadesi mescit inşasını ve tamirini ve benzer yerleri de içine alır. (Vehbe Z., İslam fıkıh ansk., c.1,s.362,3,4)

4- Hanefilerden bir kısmı Allah yolunda ifadesini ilim öğrenmek manasında kullanmışlar.dolayısıyla ilim öğrenen kimse zengin de olsa zekat alabilir.(Vehbe Z., İslam fıkıh ansk., c.1,s.362,3,4)

Soru 4

Borçlunun ölçüsü nedir. Benim 2000 tl maaşım var. 1000 tl taksit ile ev aldım 50000 tl borcum var. böyle bir durumda kine zekat düşer mi?

Cevap:

Sorunun izahına geçmeden önce konunun anlaşılması açısından burada belirtmemiz gereken birkaç husus olacak.

1. Husus: Bazı mallar veya eşyalar var ki bu o kişilerde olsa da şer'an zengin sayılmıyor yani ona zekat düşmüyor. Mesken evleri,giyilen elbiseler,ev eşyası,binek hayvanları hizmet köleleri ve kullanılan silahlara zekat düşmez.(İslam fikhı el hidaye tercümesi,c.1,s.217)

Not: Kalplerdekini ancak Allah bilir. Bazı kişiler zekat vermemek için birden(zaruret deyip) fazla eve giriliyor. Veya buna benzer meseleler mevzumuzun dışında.

2. Husus da şu ki :Malın üzerinde bir yıl geçmiş olması. Peygamber efendimiz(sav): "hiçbir malda ,üzerinde yıl geçmedikçe zekat yoktur." buyurmaktadır. (Ebu Davud,c.1,s.228)

3. Husus; Borcunu ödedikten sonra kalan malın nisap miktarına ulaşması. Malın nisap miktarına ulaşmış olması gerekiyor.(Buhari,c.1,s.189)

4. Husus da: Buradaki diğer bir mesele de her ay alınan maaşın yıl sonu mu zekata tabi tutulacak yoksa aylık alındığında mı zekata tabi olma meselesi var.

5. Husus : Borçlu olup da malı borcundan fazla olan kimseye ise, eğer fazla olan malı nisap miktarı varsa o miktarın zekâtını vermesi farzdır..(El hidaye,c.1,s. 217)

Soruyu yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde ele almaya çalışalım.

Borçlu: Borcu olan ve borcundan başka nisap miktarı malı bulunmayan kimseye borçlu denir. (Diyanet İlmihali,c.1,s.484)

Nisap miktarı malı olup da, malı kadar borcu bulunan kimseye zekât farz değildir. Çünkü bu kimsenin her ne kadar nisap miktarı malı varsa da, bu malı ancak onun manevî hayatını kurtarabilecek miktarda olduğu için ona, susuz ve çıplak olan kimsenin muhtaç olduğu su ve zaruri elbise kadar lüzumludur. Bu itibar ile bu kimsenin malı varsa da yok hükmündedir.(El hidaye,c.1,s. 216)

Memur maaşları, işçi ücretleri, doktor, mühendis, avukat, terzi, berber gibi serbest meslek sahiplerinin kazançlarının zekâtı konusunda iki görüş vardır.

Klasik kaynaklardaki bilgileri değerlendiren ve onlardan hareketle bazı sonuçlara ulaşan çağımızdaki bilginlerin bir kısmına göre, ücretlilerin ve serbest meslek sahiplerinin gelirlerinin toplamı nisaba ulaşır ve üzerinden bir yıl geçerse, ihtiyaçlar giderilip borçlar düştükten sonra % 2.5'u zekât olarak verilir.

Bu görüş sahipleri bir malın zekâta tâbi olabilmesi için üzerinden bir kamerî yılın geçmiş olması gerektiği noktasından hareket ederler.

Ebû Ubeyd, Hz. Ebû Bekir'in devlet gelirlerinden hak sahiplerine atâ adıyla maaş (veya devlet gelirlerinden pay) verirken onlara üzerinden bir sene geçen malları olup olmadığını sorduğunu, mükellefler müsbet cevap verirlerse, dağıttığı maaştan, o malların zekâtını aldığını, Hz. Osman'ın da aynı uygulamada bulunduğunu, Hz. Ali'nin "Kişinin yeni kazandığı malının üzerinden bir sene geçmedikçe, o malda zekât tahakkuk etmez" dediğini, Abdullah b. Mes'ûd'un da aynı anlamda fetva vermiş olduğunu rivayet eder.

İkinci grup bilginler ise, bu tür gelirlerin zekâta tâbi tutulması için bir senelik sürenin geçmesini gereksiz görürler.

Diğer taraftan, kaynaklarda İbn Abbas, Muâviye ve Ömer b. Abdül-azîz'in yeni kazanılan maldan, sene geçme şartı aranmadan zekât tahsil ettikleri rivayet edilir.

Eski dönemlere oranla ekonomik şartların bir hayli değiştiği, enflasyonun âdeta kaçınılmaz olduğu ve tüketimin giderek arttığı günümüz toplumlarında işçi, memur ve serbest meslek sahiplerinin zekât vermesi için ihtiyaç fazlası gelirlerinin üzerinden bir yılın geçmesi gerektiğini söylemek fazla gerçekçi değildir. Belki daha uygun olan, bu tür düzenli geliri olan kimselerin aslî ve temel giderlerini, bu amaçlı tasarruf ve borçlarını düştükten sonra, arta kalan gelir yıl sonu itibarıyla toplandığında nisab miktarına ulaşıyorsa, yılın tamamlanmasını beklemeden aylık gelirinden düzenli olarak % 2.5 oranında zekât vermesidir. Aslî ve temel giderler, yukarıda izah edilen havâic-i asliyye çerçevesine giren hususlardır.(diyanet ilmihali,c.1,s.462)

Sonuç: soruda belirtilen şekliyle 50000 TL mesken borçlanması ki bu da zaruri ihtiyaca giriyor. Bu borcu ödeyecek miktardan da fazla (nisap miktarı) parası yoksa(ki yok gözüküyor) bu taktirde bu kişi borçlu sayılmaktadır.

Not: Geniş bilgi için bakınız:

İslam fıkıh ansiklopedisi,c.1,s.356-365

Kütüb-ü sitte,c.7,s.415-430

İslam fıkıhı el hidaye,c.1,s.216-220

Diyanet İslam ilmihali,c.1,s.476-489

Zekat verilen kişi veya yerler:

Zekati farz kılan Cenab-i Hakk onun nereye verileceğini de kendisi tayin etmiştir: "Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düskünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) isindirilecek olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihad edenlere, yolcuya mahsustur. Allah pek iyi bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe Suresi,60.Ayet)

Peygamber Efendimiz Hazretleri (s.a.v) bir hadislerinde " Bana zekat ver" diyen birisine söyle buyurmustu: "Yüce Allah zekatin verileceği yerler hususunda ne bir peygamberin, ne de bir baskasının hükmüne razı olmayarak, onunla ilgili hükmü kendisi verir.On sekiz sınıfa taksim etti.Eğer o sekiz sınıfın içinde isen sana hakkını veririm" (Ebu Davud, Zekat:24 ; Müsned,4:169)

Ayette ve hadiste geçen sekiz sınıfı söyle açıklayabiliriz:

Fakirler ve miskinler: Hanefilere göre fakir, nisap miktarı mala sahip olmayan kimsedir. Miskin ise hiçbir şeyi olmayan kimsedir.Buna göre miskin, fakirden daha muhtaçdır. Safilere göre ise, fakir hiçbir mal ve kazancı olmayan kimsedir.Miskin de, mali veya kazancı olup da geçimine kafi gelmeyen,yani gideri gelirinden fazla olan kimsedir.Buna göre fakir miskinenden daha muhtaçdır.

Peygamber Efendimiz Hazretleri (s.a.v) de bir hadislerinde miskinle ilgili olarak söyle buyurmustur: "Miskin, bir iki hurma veya bir iki lokma ile geri çevrilen değildir.Asil miskin, insanlardan bir şey istemediği için onlar tarafından durumu bilinmeyen, bu sebeple kendisine bir yardımın yapılmadığı kimsedir." (Ebu Davud, Zekat:24 ; Buhari,Zekat:53 ; Müslim, Zekat:101)

Zekat Memurları: Zekat mallarının toplanması, korunması, hesaplarının tutulması ve layık olanlara dağıtılması için devlet baskanı veya yetkili kıldığı kimse tarafından görevlendirilen kısıdır.Bu, çalışma karşılığında alınan bir ücret olduğundan, zekat memurunun zengin olması zekattan hisse almasına engel değildir.

Müellefe-i kulub: Müellef-i kulub, gönülleri İslama isindirilenler demektir.Bunlardan bazıları yeni Müslüman olmuş inançları zayıf olan kimselerdir. Peygamber Efendimiz Hazretleri (s.a.v) İslama isinmaları ve Müslümanlara zarar vermemeleri için onlara zekattan pay vermiştir.Mesela Uyeyne bin Hisn ile Akra bin Habis, Peygamber Efendimiz Hazretleri (s.a.v) 'nin bu gaye ile hisse verdiği kimselerdendi.

Fakat Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.anhüm) müellefe-i kuluba zekat vermemislerdir. Hz.Ömer(r.a), zekattan hisse isteyen Uyeyne bin Hisn ve Akra bin Habis'e "Resulullah (s.a.v) kalplerinizi Islama isindirmek için size hisse veriyordu.Artık Allah, dinin güçlendirmistir.Müslüman kalmaya devam ederseniz ne ala, aksi takdirde bizimle sizin aranızda kiliç vardır" demistir.

Hanefiler, müellefe-i kuluba zekat verilmeyecegi görüsündedir.Alimlerin çoğunluğuna göre ise, müellefe-i kuluba ihtiyaç anında günümüzde de zekat verilebilir.Safilere göre kafir olanlara zekat verilmez.

Köleler: Efendisiyle hürriyetine kavusmak üzere anlasan köleler de, kendilerine zekat verilmesi gereken gruplardan birisidir.Bu da dinimizin insanların kölelikten kurtulmasi için gösterdigi gayretlerden birisidir.

6. Borçlular: borcu olan ve borcundan başka nisap miktarı mala sahip olmayan kimsedir.

7. Allah yolunda cihat edenler: Allah'in dinini ve dince mukaddes tanına seyleri korumak,

Allah'in ismini yüceltmek için mücadele eden kimselerdir.Bunu sadece maddi cihad olarak anlamamak gerekir.Manevi cihad edenlere de zekat verilir.

Ayet-i kerimede geçen ve "Allah yolunda harcanma" olarak tercüme edilen "fi sebilillah" ifadesi, mutlak ve umuni olarak zikredilmistir.Bu tabir bazı fikh kitaplarımızda her ne kadar silahla cihada katılan gazilere ve yolda kalan hacılara tahsis edilmisde de ,tefsirlerde ve güvenilir fikh kitaplarımızda meseke daha genis olarak ele alinmistir.Mesela Hanefi mezhebi alimlerinden Imam Kasani, Bedaiu's-Sanai isimli meshur eserinde bulunan ilgili olarak söyle der: "Allah yolunda olanlardan maksat, Allah'a yaklastiran herseydir.Eger ihtiyaç varsa bu manaya, Allah'a itaat yolunda çalisan herkes ile bütün hayir yollari girer."

"Fi sebilillah tabiri umumidir" diyen Fahreddin Razi, bu tabiri söyle açıklar."Fi sebilillah tabiri sadece gazilere mahsus degildir. Zekat bütün hayir yollarina verilebilir. Ölülerin techiz ve tekfini, kale ve cami yapimi da bu tabirin içine girer." (Tefsir-i Kebir, 16:113)

Elmalili Hamdi Yazir da, zekatin mücahidlere cihat malzemesi alinmak üzere sarfedilebilecegini söyler. (Hak Dini Kur'an Dili, 4:2581)

8. Yolcular: Parasizlik sebebiyle yolda kalmis olanlardir. Memleketlerinde zengin olsalar dahi böylelerine zekat verilir